

A nemzetközi politika társadalmi fejlődése: Mearsheimertől Jervisig

European Journal of
International Relations
(Nemzetközi
Kapcsolatok Európai
Folyóirata)
16(1) 31-55

© The Author(s) 2010
Nyomtatási engedélyek: sagepub.
co.uk/journalsPermissions.nav
DOI: 10.1177/1354066109344010
ejt.sagepub.com

Shiping Tang

Fudan Egyetem, Sanghaj, Kína

Absztrakt

A nemzetközi politika rendszerszintű átalakulásának endogén magyarázatát terjesztem elő, és a támadó realizmus és a defenzív realizmus közötti vitát a társadalmi evolúciós megközelítésen keresztül kínálok fel. Azt állítom, hogy a nemzetközi politika mindig is evolúciós rendszer volt, és az offenzív realizmus világából a defenzív realizmus világává fejlődött. Következésképpen az offenzív realizmus és a defenzív realizmus a nemzetközi politika két különböző történelmi korszakának megfelelő nagy elmélete. A nemzetközi politika különböző nagy elméletei a nemzetközi politika különböző korszakaihoz tartoznak, és a nemzetközi politika különböző korszakai valójában a nemzetközi politika különböző elméleteit igénylik. Mivel a nemzetközi politika mindig is egy evolúciós rendszer volt, a nem evolúciós megközelítések természetüknél fogva nem képesek megvilágítani a rendszer evolúcióját. A nemzetközi politika tudományának valódi evolúciós tudománynak kell lennie, és a nemzetközi politikát tanulmányozóknak "meg kell adni Darwinnak, ami jár neki".

Kulcsszavak

defenzív realizmus, evolúciótudomány, nagy elmélet, offenzív realizmus, társadalmi evolúció, társadalmi evolúció

Charles Darwinra, *A fajok eredete* című művének 150. évfordulóján

"Adjuk meg Darwinnak az őt megillető szerepet" (Philip Kitcher, 2003)

Bevezetés

Az elmúlt évszázadban a nemzetközi politika nagy elméletei (pl. realizmus, neoliberalizmus) közötti viták nagymértékben alakították a nemzetközi politika mint tudományág tanulmányozásának fejlődését. Ezekből a paradigmák közötti vitákból két fontos téma bontakozott ki.

Levelező szerző:

Shiping Tang, Nemzetközi Kapcsolatok és Közügyek Iskolája (SIRPA), Fudan Egyetem, Sanghaj 200433, Kína.
E-mail: twukong@yahoo.com

Először is, néhány figyelemre méltó hangot leszámítva (pl. Mearsheimer, 2001: 2; Waltz, 1979: 66), a legtöbb tudós egyetért abban, hogy a nemzetközi rendszer valamilyen alapvető átalakuláson ment keresztül, bár abban nem értenek egyet, hogy mi okozta ezt az átalakulást (pl. Ruggie, 1983; Schroeder, 1994: xiii; Wendt, 1992, 1999). Másodsor, a különböző nagy elméleteket néhány alapvető különbség osztja meg, és ezek a különbségek gyakran nem a deduktív logikából, hanem valamilyen rejtett feltételezésből erednek.

E két téma - érvelésem szerint - eredendően összefügg, és csak együtt érthető meg megfelelően. Ez a cikk magyarázatot ad a nemzetközi politika rendszerszintű átalakulására, és a társadalmi evolúció paradigmáján keresztül kínálja az egyik vita rendezett megoldását.

Aláhúzom, hogy az offenzív realizmus világa (Mearsheimer világa) önpusztító rendszer, és idővel *elkerülhetetlenül és visszafordíthatatlanul* át fog alakulni egy defenzív realizmus világává (Jervis világa), pontosan azért, mert az offenzív realizmus világa az állami viselkedésre nézve imperatívusz.¹ Egy offenzív realista világban az államnak vagy hódítania kell, vagy le kell hódítani. A hódításon keresztül történő biztonságkeresés központi mechanizmusa három másik segédmechanizmussal együtt végül az offenzív realizmus világot védekező realizmus világává alakítja át. A nemzetközi rendszer ezen átalakulása miatt az offenzív realizmus és a defenzív realizmus nem egyetlen, hanem két különböző világra vonatkozik. Más szóval, e két elmélet mindegyike az emberi történelem egy-egy időszakát magyarázza, de nem az egészet. A nemzetközi politika különböző nagy elméletei a nemzetközi politika különböző korszakaira vonatkoznak, és a nemzetközi politika különböző korszakai valójában a nemzetközi politika különböző nagy elméleteit igénylik.

Mielőtt továbbsmennék, három kikötésnek kell eleget tennem.

Először is, bár a Mearsheimer világtól Jervis világáig tartó fejlődésre, valamint az offenzív realizmus és a defenzív realizmus közötti vitára összpontosítok, gyakorlatom *nem* egy újabb kísérlet a realizmus ügyének újbóli kifejtésére. Központi célom, hogy megismételjem, a társadalmi evolúciós paradigma, pontosabban a nemzetközi politika felé irányuló társadalmi evolúciós paradigma előmozdítása. Elméleti értelemben *nem* támogatom az offenzív realizmust vagy a defenzív realizmust.² Inkább az érdekel, hogy a két realizmus közötti vita rendezett feloldását kínáljam.

Másodsor, annak ellenére, hogy a Mearsheimer világtól Jervis világáig tartó fejlődésre összpontosítok, *nem* azt állítom, hogy a nemzetközi politika fejlődése Mearsheimer világtól indul és Jervis világánál áll meg. Azért összpontosítok a Mearsheimer világtól Jervis világáig tartó fejlődésre, valamint az offenzív realizmus és a defenzív realizmus közötti vitára, mert ez a tézisem számára kényelmesebb kiindulópont. A nemzetközi politikával foglalkozó hallgatók többsége ismeri ennek az evolúciós szakasznak a történelmi bizonyítékait, de kevésbé ismeri a Mearsheimer világának kialakulására vonatkozó empirikus bizonyítékokat, mivel ezek a bizonyítékok többnyire antropológiai és régészeti jellegűek lesznek (pl. Cioffi-Revilla, 1996; Snyder J, 2002; Thayer, 2004).³ Ugyanez a társadalmi evolúciós paradigma azonban meg tudja magyarázni Mearsheimer világának kialakulását, és fontos betekintést nyújthat - bár nem jósolhatja meg - a nemzetközi politika jövője.⁴

Végül, csak azért, mert a nemzetközi politika az offenzív realizmus világból a defenzív realizmus világába fejlődött, nem jelenti azt, hogy az offenzív realista államok nem létezhetnek egy defenzív realista világban (gondoljunk csak Irakra Szaddám Huszein alatt). Ez csupán azt jelenti, hogy a rendszer alapvetően átalakult, és nem fog

visszafelé haladni.

A cikk további része a következőképpen épül fel. Az 1. szakasz röviden bemutatja a társadalmi fejlődés paradigmáját. A 2. szakasz felidézi az offenzív realizmus és a defenzív

a realizmus, világossá téve, hogy az a hallgatóságos feltételezés, miszerint a nemzetközi politika alapvető természete nagyjából ugyanaz maradt, volt a döntő oka annak, hogy ezt a vitát nem lehetett megoldani. A 3. és 4. szakasz együttesen mutatja be azt az érvelést, hogy a nemzetközi politika az offenzív realizmus világából a defenzív realizmus világába fejlődött. A 3. szakasz az átalakulás mögött álló alapvető mechanizmusként azonosítja a "meghódítani vagy meghódíttatni" - az állam viselkedésének imperatívuszát egy offenzív realista világban. A 4. szakasz kiemeli az offenzív realista államokkal szembeni szelekciót, a negatív tanulságot, hogy a hódítás nehéz, valamint a szuverenitás és a nacionalizmus felemelkedését és elterjedését, mint az átalakulás mögött álló három segédmechanizmust. Az 5. szakasz a társadalmi evolúciós paradigma következményeit vizsgálja a nemzetközi politika elméletalkotása és az államok biztonságának kezelése szempontjából. Ezt követi egy rövid következtetés.

A társadalmi fejlődés paradigmája a társadalmi változások felé

A társadalmi evolúció paradigmájának szisztematikus kifejtése csak máshol lehetséges. Ez a szakasz röviden bemutatja a társadalmi evolúciós paradigmát, az alábbiakban tárgyaltak szempontjából legfontosabb szempontokra összpontosítva.⁵

Az evolúció és az evolúciós megközelítés

Az evolúciós megközelítés az élőlények által lakott rendszerekkel foglalkozik. Ezek a rendszerek az idő múlásával elkerülhetetlenül változásokon mennek keresztül. A változás folyamata három különböző szakaszban zajlik: a variáció (azaz a mutáció), a szelekció (azaz egyes fenotípusok/genotípusok kiiktatása és megtartása) és az öröklődés (azaz egyes genotípusok/fenotípusok szaporodása és terjedése). A folyamat a végtelenségig tart, amíg a rendszer létezik.

Az evolúciós megközelítés két jellegzetes tulajdonsága a legfontosabb az alábbi vita szempontjából.

Először is, az evolúciós megközelítés nem bizonyítja és nem is jósolja meg teljes mértékben az evolúciós kimeneteleket, mivel az evolúció lehetővé teszi a baleseteket (pl. a Földet eltalálja egy aszteroida), és a mutációk véletlenszerűen keletkeznek.⁶ Az evolúciós megközelítés erőssége abban rejlik, hogy *koherens és teljes* magyarázatot ad az élet csodáira, míg a nem evolúciós vagy részben evolúciós megközelítések erre nem képesek. Az evolúciós megközelítés elegáns - mindössze a variáció-szelekció-öröklődés egyetlen mechanizmusára van szüksége.⁷ Az evolúciós megközelítés minden más mikro- vagy középszintű mechanizmust is magába foglal (pl. punctuated equilibrium): az evolúciós megközelítés, ahogy Daniel Dennett (1995: 62) fogalmazott, "egy univerzális sav", amely mindent felold.

Másodszor, az evolúciós megközelítés *nem* irányított. Az evolúció irányítottnak tűnhet (utólag), de az "irányítottságot" a variáció - szelekció - öröklődés véletlenszerű mechanizmusa okozza. Sőt, a változások látszólag irányított jellege a véletlenekkel kölcsönhatásba lépő mikroszintű erők nem szándékolt következménye lehet.

Természetes (biotikus) evolúció kontra társadalmi evolúció

Két rendszer - a biotikus világ és az emberi társadalom - az evolúciós megközelítés természetes területe: ezt a két rendszert csak evolúciós megközelítéssel lehet

megfelelően megérteni. Míg a biotikus világ evolúciója és az emberi társadalom evolúciója

a társadalomnak van néhány alapvető hasonlósága, de alapvető különbségeket is tartalmaznak, és a két rendszer közötti alapvető különbségek a társadalmi evolúcióban játszó új erő megjelenésére vezethetők vissza. A biológiai evolúcióval ellentétben, ahol csak a párkapcsolati erők játszanak szerepet, a társadalmi evolúcióban egy teljesen új erő - az eszmei erő - játszik szerepet. Az eszmei erő jelenléte a társadalmi evolúcióban a társadalmi evolúciónak minden olyan alapvető új jellemzőt ad, amellyel a biológiai evolúció nem rendelkezik.

A legfontosabb, hogy míg a biotikus világban az objektív valóság teljes egészében anyagi, addig az emberi társadalomban az objektív valóság több mint anyagi: az emberi társadalom objektív világa nemcsak anyagi, hanem eszmei részekből is áll, és egyes társadalmi valóságok (pl. a professzorok) nem létezhetnek az eszmei erők hozzájárulása nélkül. Természetesen - és ezt egyértelműen hangsúlyozni kell - *egyetlen* társadalmi valóság *sem* létezhet az anyagi erők ~~hozzájárulása~~ nélkül: az eszmei erők önmagukban nem hozhatják létre a társadalmi valóságot. Mint ilyen, a társadalmi változás felé irányuló társadalmi fejlődési paradigmának egyszerre kell materialista és ideaciona- lisztikusnak lennie, bár ontológiai prioritást kell adnia az anyagi erőknek (Searle, 1995: 55-6).⁸ Továbbá, a társadalmi evolúciós paradigma az anyagi erőket és az ideációs erőket *szerves* szintézisbe hozza: az anyagi erők és az ideációs erők kölcsönhatásba lépnek egymással, ahelyett, hogy egymástól függetlenül működnének, hogy a társadalmi változásokat irányítsák.

Ezért a társadalmi evolúciós paradigma elutasítja a tisztán materialista vagy a tisztán ideacionalista megközelítést az emberi társadalom megértéséhez. A tisztán materialista megközelítés nyilvánvalóan tarthatatlan, mivel az emberek találnak ki eszméket. A tisztán ideacionalista megközelítés sem elégséges, mert még ha ragaszkodunk is ahhoz, hogy egy eszme számít - és az eszmék valóban számítanak -, akkor is meg kell magyaráznunk, hogyan jön létre, terjed el és válik fontossá ez az eszme. Hacsak valaki nem hajlandó elfogadni a végtelen regressziót, akkor az anyagi világot kell vizsgálnia annak megmagyarázására, hogy egy eszme hogyan és miért jön létre, miért terjed el és miért van jelentősége.⁹ A társadalmi evolúció paradigmája így nemcsak a tisztán materialista vagy tisztán eszmei megközelítések felett diadalmaskodik, hanem azok felett is, amelyek nem szintetizálják szervesen a kétféle erő típust.

Az anyagi és eszmei erők szerves szintézisbe hozása azt is jelenti, hogy el kell utasítani azt a kényszerítést, hogy az anyagi és eszmei erőknek pontos vagy akár csak durva súlyt tulajdonítsunk történelmünk alakításában, amit a konstruktivizmus és a realizmus közötti heves vita implicit vagy explicit módon követelt.¹⁰ Bár a társadalmi evolúciós paradigma ontológiai elsőbbséget ad az anyagi erőknek az eszmei erőkkel szemben - vagyis az anyagi erők előbb jöttek létre, mint az eszmei erők -, ez nem jelenti azt, hogy az eszmei erők az egész emberi történelemben kevésbé jelentős szerepet játszottak volna, mint az anyagi erők, vagy hogy az anyagi erők mindig felülmúlták volna az eszmei erőket. A megközelítés csupán azt hangsúlyozza, hogy az anyagi erők megelőzték az eszmei erőket, és hogy az eszmei erők nem működhetnek teljesen függetlenül az anyagi erőktől.

Az anyagi és eszmei erők jelenléte azt is jelenti, hogy a társadalmi evolúció a darwinizmusba ágyazott lamarckiánus evolúció (Hodgson, 2001). Konkrétan, a társadalmi evolúción belüli eszmei dimenzióban a szerzett tulajdonságok öröklődése vagy a lamarcki öröklődés - (tanult) eszmék vagy viselkedésformák formájában - nemcsak lehetővé válik, hanem a társadalmi változások mozgatórugójává is válik.

A társadalmi evolúció paradigmája egy rendszer átalakulását és viszonylagos stabilitását is megmagyarázza, szintén egyetlen mechanizmussal. Egy társadalmi

rendszer általában a mikroszintű endogén erőktől függ, amelyek a makroszintű változásokat mozgatják. Ennek eredményeként a rendszer az idő nagy részében viszonylag stabil, hacsak nem éri erős külső sokk.

(pl. egy aszteroida becsapódik a Földre). Mivel azonban a mikroszintű változások felhalmozódnak egy rendszerben, a rendszer átalakulhat, ha a mikroszintű változások felhalmozódnak egy küszöbszintre. A társadalmi evolúció paradigmája tehát endogenizálja a rendszer átalakulását azáltal, hogy azt a mikroszintű erőkre alapozza: a rendszeren belüli egységek (ágensek) közötti cselekvések és kölcsönhatások vezethetnek a rendszer átalakulásához.

Végül, ahogy a darwini evolúció "az egyetemes sav" a biológiai ~~ad~~ megértéséhez, úgy a társadalmi evolúció paradigmája is "az egyetemes sav" a társadalmi evolúció megértéséhez. Például az alább felsorolt mechanizmusok közül néhányat külön-külön is felismertek a nemzetközi politika rendszerszintű átalakulásának fő okaként, de a társadalmi evolúciós paradigma egységes keretbe integrálja ezeket a mechanizmusokat. A társadalmi evolúciós paradigma más, a nemzetközi politika megértéséhez feltárt mikro- és középszintű mechanizmusokat is magába foglal és integrál, mint például a túlélésért folytatott küzdelem, a stratégiai viselkedés, a szelekció, a tanulás, a szocializáció stb. (lásd alább).

A támadó realizmus-defenzív realizmus vita

A nemzetközi politika nagy elméleteiről folytatott, paradigmák közötti vitákból a realizmus táborán belül is fontos megosztottság alakult ki. Az offenzív realizmus és a defenzív realizmus annak ellenére, hogy a realizmus ugyanazon alapfeltevésekből indul ki, alapvetően eltérő következtetésekre jutnak a nemzetközi politika természetéről (Glaser, 1994/5; Mearsheimer, 2001; Taliaferro, 2000/1).

Az offenzív realizmus úgy véli, hogy a nemzetközi politika mindig is egy offenzív realista világ volt - egy anarchia, amelyet főként offenzív realista államok népesítenek be. Mivel egy támadó realista állam a biztonságot mások biztonságának szándékos csökkentésével keresi, *anemzetközi politika szinte teljesen konfliktusos*. Ezzel szemben a defenzív realizmus úgy véli, hogy a nemzetközi politika mindig is egy defenzív realista világ volt - egy anarchia, amelyet főként defenzív realista államok népesítenek be. Mivel egy defenzív realista állam nem mások biztonságának szándékos csökkentésével keresi a biztonságot, a nemzetközi politika nem teljesen konfliktusos annak ellenére, hogy alapvetően konfliktusos.¹¹

Amint azt sokan felismerték, ha a két realizmus a realizmus ugyanazon alapfeltevéseiből indul ki, mégis alapvetően eltérő következtetésekre jut a nemzetközi politika természetéről, akkor kell lennie néhány - bár néha implicit - segédfeltevésnek, amely a különbségeket okozza (Brooks, 1997: 455-63; Taliaferro, 2000/1: 134-43). Mivel a két realizmus alapvető különbségei a feltételezések különbözőségéből fakadnak, logikai dedukcióval nem oldhatók fel. E különbségeket inkább csak "empirikus párbajjal" lehet feloldani, amely képes eldönteni, hogy melyik elmélet feltevései illeszkednek jobban az empirikus bizonyítékokhoz: a történelem több igazolást nyújt az offenzív realizmus feltevéseinek, vagy több igazolást a defenzív realizmus feltevéseinek? (Brooks, 1997: 473).

Felismerve, hogy a köztük lévő különbségek a feltevések közötti különbségek, amelyeket csak empirikus párbajjal lehet feloldani, a két realizmus hívei keményen próbálták bizonyítani, hogy az általuk preferált nagy elmélet jobb elmélet az empirikus csatatéren. Feltűnő módon öntudatosan úgy döntöttek, hogy ha már "párbajt" akarnak vívni, akkor azt tisztességesen teszik: ugyanazon az empirikus csatatéren, vagyis ugyanazon a történelmi korszakon fogják megtenni. Így a két realizmus hívei szinte kizárólag a modern nagyhatalmi korszakot tekintették empirikus bizonyítékok

alátámasztására.

más történelmi korszakokat csak futólag említ.¹² Itt nyilvánvaló az a feltételezés, hogy a nemzetközi politika különböző teo- rái *csak* ugyanazt a történelmi időszakot vizsgálva tudják feloldani ellentéteiket.

Azzal a feltételezéssel, hogy a nemzetközi politika különböző elméletei *csak* ugyanazt a történelmi időszakot vizsgálva tudják feloldani nézetkülönbségeiket, mindkét tábor hallgatólagosan azt feltételezi, hogy a nemzetközi politika alapvető természete *nem* sokat változott az emberi történelem kezdete óta. Következésképpen mindkét tábor úgy véli, hogy a nemzetközi politika egész történetét egyetlen (jó) nagy elméletnek (azaz az általuk preferált nagy elméletnek) *kell és lehet* megfelelően magyarázni. Ez a meggyőződés a végső oka annak, hogy a két realizmus közötti vitát nem sikerült lezárni.¹³

A következő két szakasz a két realizmus közötti vita társadalmi evolúciós feloldását kínálja: a két realizmus két különböző történelmi korszak vagy két különböző világ számára megfelelő nagy elmélet, mivel a nemzetközi politika az offenzív realizmus világából a defenzív realizmus világába fejlődött.

Mearsheimertől Jervisig: Az alapvető mechanizmus

Egy olyan támadó realista világban, amelyben a legtöbb, ha nem minden állam támadó realista állam, egy állam csak úgy érheti el biztonságát, ha csökkenti mások biztonságát.¹⁴ Következésképpen a belső növekedésen és fegyverkezésen kívül egy államnak terjeszkednie és hódítania kell ahhoz, hogy biztonságát elérje (Mearsheimer, 2001: 2. fejezet). Az offenzív realizmus világának ez a logikája - "hódítani vagy meghódítani" - az az alapvető mechanizmus, amely az offenzív realizmus világának a defenzív realizmus világává való átalakulását hajtja. Ráadásul ennek az alapvető mechanizmusnak nincs életképes helyettesítője.¹⁵

Ahogy az államok hódításokat folytatnak, és egyes hódítások sikerrel járnak, két, egymással összefüggő eredmény elkerülhetetlenné válik: az államok száma csökken, és az államok átlagos mérete - a földterület, a népesség és az anyagi javak tekintetében - növekszik.

Ez a két, egymással összefüggő eredmény azt diktálja, hogy a rendszerben minden túlélő állam több erőforrást halmozott fel a föld, a népesség és a vagyon tekintetében. Mivel a nagyobb földterület nagyobb védelmi mélységet jelent, a nagyobb népesség több embert jelent egy nagyobb hadsereg felállításához, a nagyobb vagyon pedig több forrást jelent a hadsereg fejlesztésére és szükség esetén szövetségesek vásárlására, e három tényező növekedése hozzájárul egy állam védelmi képességének növekedéséhez. Mivel a védekezés általában könnyebb, mint a támadás, a hódítás összességében nehezebbé válik. Ez még akkor is érvényes, ha egy állam megnövekedett hatalma miatt nagyobb valószínűséggel hajlandó hódításra, mert még mindig erősebb ellenfelekkel kell szembenéznie.¹⁶

Ha ez így van, akkor ahogy az államok tartósan az offenzív realizmus központi logikája szerint cselekszenek - a biztonságot hódítással keresik -, cselekedeteik fokozatosan, de elkerülhetetlenül egyre nehezebbé teszik a központi logika működését.

A nemzetközi politika makrotörténetének felületes áttekintése könnyen megerősíti, hogy az államok száma jelentősen csökkent, és az államok átlagos mérete jelentősen megnőtt. Egy becslés szerint Kr. e. 1000-ben 600 000 független politikai egység létezett (Carnerio, 1978: 213). Ma már csak körülbelül 200 van. Egy másik becslés szerint az emberi népesség az i. e. 1 millióról i. e. 1000-re 50 millióra, 1900-ra pedig 1,6 milliárdra nőtt (Kremer, 1993: 683). Mivel a Föld szárazföldi felszíne az utolsó jégkorszak

óta nagyjából változatlan maradt, kevesebb állammal, amely ugyanazt a területet foglalja el, nagyobb területet és több népséget kell jelentenie az egyes államok számára. A legfontosabb, hogy a hódítás

a *nékülözhetetlen* mechanizmus az államok számának csökkenése és az államok átlagos méretének növekedése mögött álló folyamat mögött (Carnerio, 1978; Diamond, 1997).

Központi állításom további alátámasztása érdekében két nemzetközi alrendszer - az ókori Kína és a Szent Római Birodalom utáni Európa - részletesebb vizsgálatát ajánlom.¹⁷ Megmutatom, hogy mindkét rendszerben az államok száma valóban csökkent, és az államok átlagos mérete a hódító háborúk miatt valóban nagymértékben megnőtt. Ennek eredményeképpen az államhalálozás aránya mindkét rendszerben nagymértékben csökkent, ami azt jelzi, hogy a hódítás valóban egyre nehezebbé vált.

Az ókori Kína (i.e. 1046/4 és i.sz. 1759 között)

Az ókori kínai történelem (feljegyzett) sajátossága, hogy a széttöredezett és egyesülés ciklusain megy keresztül, és az államhalál minden egyes epizódja kényelmesen behatárolható a széttöredezett és az (újra)egyesülés közötti időszakként. Az ókori Kína tehát az államhalál öt nagyobb epizódját élte át (1. táblázat).

Az első epizód Kr. e. 1046/4-től Kr. e. 221-ig tartott.¹⁸ Kr. e. 1046 és 1044 között a Zhou törzs, amely a Shang királyságon belül az egyik fő törzs volt, több mint 800 törzsből álló szövetséget vezényelve támadást indított a Shang ellen (Sima, 1997 [-91-87 Kr. e.]: 82).¹⁹ Kr. e. 221-ben a Csin állam felszámolta az összes többi államot a rendszerben, és megalapította a kínai történelem első egységes birodalmát. Ebben a 825 évig tartó epizódban több mint 800 független politikai egységet számoltak fel, és az államhalálozási arány több mint 97 államhalál volt századonként.

A Qin-dinasztia alig 20 évig tartott, és a Han-dinasztia váltotta fel. A (keleti) Han-dinasztia Kr. u. 184-ben összeomlott. Kr. u. 190-ben nagy háború tört ki két rivális hadúr csoport között, és Kína az államhalál második epizódjába lépett. Ennek az epizódnak a kezdetén körülbelül 25 fő hadúr volt (Luo, 1999 [-1330-1440]). Kr. u. 280-ban a Csin állam, amely puccsal váltotta fel a Wei államot, kiiktatta az utolsó megmaradt rivális Wu államot a rendszerből. Ebben a 91 évig tartó epizódban mintegy 24 állam szűnt meg, és az államhalálozási ráta századonként mintegy 26,7 államhalál volt.

Kr. u. 316-ban a hunok megtámadták a (nyugati) Csin-t, és a kínai mag ismét széttöredezetté vált, és csak Kr. u. 589-ben a Szui-dinasztia volt képes újra egyesíteni a kínai magot. A Sui-dinasztia ismét rövid életű volt (Kr. u. 581-től 618-ig tartott), és a stabil egyesítés csak Kr. u. 668-ban, a Tang-dinasztia alatt valósult meg. Ebben a 353 évig tartó epizódban 28 állam szűnt meg, és az államhalálozás aránya 7,9 államhalálozásra csökkent századonként.²⁰

A Tang-dinasztia 875 és 884 között összeomlott, majd végül 907-ben összeomlott, és Kína az államhalál negyedik epizódjába lépett. Az államhalál ezen epizódja egészen Kr. u. 1276-ig tartott, amikor Dzsingisz kán mongol serege végül meghódította Kínát. Ebben a 370 évig tartó epizódban 20 állam szűnt meg, és az államhalálozási ráta a következő szintre csökkent.

5,4 állami halálozás századonként.

A mongol Yuan-dinasztiát 1368-ban a Ming-dinasztia váltotta fel. 1583-ban a mandzsuk, akik végül megalapították a Csing-dinasztiát, megkezdték hosszú útjukat Kína meghódítására, és végül 1759-ben felszámolták a rendszer összes többi államát.²¹ Ebben a 177 évig tartó epizódban hét államot szüntettek meg, és az államhalálozás aránya századonként 3,9 államhalálra csökkent.

1. táblázat. Az állami halálozások mintázata az ókori Kínában, Kr. e. 1045-től Kr. u. 1759-ig^a

Időszak	Nyugati Zhou-tól Qin-ig	A Keleti Han utáni időszakról a Nyugati Jinig	Húsvét (Dong) Jin és Tang között	Post-Tang to Yuan	Post-Yuan a Qing-hez
Időkeret	i. e. 1045 és i. e. 221 között	Kr. u. 190 és 280 között	Kr. u. 316-tól 668-ig	907-től Kr. u. 1276-ig	1583-tól Kr. u. 1759-ig
A államok a kezdet	>800	>25	29	21	8
Az összes állam által ellenőrzött teljes terület kezdetben (millió km ²)	~1	~5	~6.5	~7.5	~11
Az időszak évei (a rendszerben lévő összes többi állam kiküszöbölésére szolgáló évek)	825	91	353	370	177
Államhalálozási ráta (századonként megszünt államok)	>97	>26.7	7.9	5.4	3.9
A megszüntetéséhez szükséges átlagos idő (év) egy állam	~1.03	~3.79	~12.6	~18.5	~25.3

aA számítások részletei a szerzőtől kérésre elérhetők. Az 1. és 2. táblázatban bemutatott adatok manipulálhatók, hogy más eredményeket kapjunk (pl. a különböző időszakokban megszünt államok százalékos aránya), de ezek az eredmények nem veszélyeztetik azt a központi következtetést, hogy az államok halálozási aránya folyamatosan csökkent.

A Szent Római Birodalom utáni Európa, 1450-1995 Kr. u.

Az egyszerűség kedvéért a kontinentális Európára összpontosítok, és nem veszem figyelembe a part menti államokat (pl. a Brit-szigeteket).²² Így az európai nemzetközi rendszer a nyugati Brit-csatorna és a keleti Ural, valamint a déli Ibériai-félsziget és az északi Norvégia közötti területet jelöli. A part menti államok kizárása minimális hatással van az eredményekre a fennmaradó kontinentális államok túlnyomó súlya miatt.

Két okból választottam vizsgálatom kiindulópontjául a Kr. u. 1450-es évet. Először is, a Szent Római Birodalom a 15. században erősen széttöredezetté vált, és birodalma

kezdett valódi anarchiához hasonlítani. Másodszor, a modern weberi/IR értelemben vett államok a 15. század közepe táján kezdtek kialakulni, és a háború okozta államhalál kezdett kiemelkedő szerepet játszani az európai politika alakításában.

Az 1450-től 1995-ig terjedő időszakot öt nagyobb szakaszra osztjuk: 1450-1648, 1648-1815, 1815-1919, 1919-45 és 1945-95. Az utolsó fázis kivételével minden fázisban volt legalább egy nagy háború, amely sok állami halálos áldozatot követelt (2. táblázat).

Az államhalál első epizódja a Római Birodalom utáni Európában 1450-től 1648-ig tartott. Ennek az epizódnak a kezdetén több mint 581 független politikai egység létezett. Ebben az epizódban az államhalál fő okai közé tartozott Franciaország és Hollandia egyesülése, Svédország és az Ausztria-Habsburg Birodalom terjeszkedése, az Oszmán Birodalom délkelet-európai terjeszkedése és a harmincéves háború. A harmincéves háború végére (1648) az államok száma a rendszerben körülbelül 260. Ebben a 199 évig tartó epizódban több mint 321 állam szűnt meg, és az államhalálózási ráta körülbelül 161 államhalálózás volt századonként.

A második epizód 1648-tól 1815-ig tartott. Ebben az epizódban a napóleoni háborúk, Poroszország terjeszkedése és Ausztria terjeszkedése voltak az államhalál fő okai. Ebben a 168 évig tartó epizódban az államok száma a rendszerben mintegy 260-ról 63-ra csökkent, az államhalálózás aránya pedig évszázadonként mintegy 117 államhalálózás volt.

A harmadik epizód 1815-től 1919-ig tartott. Ebben az epizódban az államhalál fő okai közé tartozott Olaszország és Németország egyesülése, valamint az I. világháború. Ebben a 105 éves epizódban az államok száma 63-ról 30-ra csökkent, és az államhalálózási ráta századonként körülbelül 31 államhalálózás volt.

A negyedik epizód 1919-től 1945-ig tartott. Ebben az epizódban az államhalál fő oka a Szovjetunió kelet-európai államok második világháború utáni anektálása volt. Ebben a 27 évig tartó epizódban az államok száma a rendszerben 30-ról 25-re csökkent, és az államhalálózási ráta századonként körülbelül 19 államhalálózás volt.

Az utolsó epizód 1945-től 1995-ig tartott. Ebben az epizódban az államhalál fő okai közé tartozott Németország (újra)egyesülése, az egykori Szovjetunió összeomlása, valamint az egykori Jugoszláv Föderáció és az egykori Csehszlovákia felbomlása.

2. táblázat. Az állami halálózások mintázata a Római Birodalom utáni Európában, Kr. u. 1450-1995 között

Időszak	1450-1648	1648-1815	1815-1919	1919-45	1945-95
Állapotok száma az egyes időszakok elején	~581	~260	~63	30	25
Állapotok száma az egyes időszakok végén	~260	~63	30	25	35
Az időszak évei	199	168	105	27	51
Államok száma~321~1973354		^a			
a tárgyidőszakban megszűnt					
Államhalálózási arány (századonként megszűnt államok)	~161	~117	~31	~19	ND
Egy állam megszüntetéséhez szükséges átlagos idő (év)	~0.62	~0.85	~3.18	5.4	ND

^a Ezek az állami halálesetek valójában a rendszerben lévő államok számának növekedéséhez vezettek. Ezért nem

igazán van értelme kiszámítani az állami halálózási arányt erre az időszakra vonatkozóan.

Köztársaság. A német egyesülés esetétől eltekintve azonban az államhalálok ebben az epizódban valójában számos állam (újra)születéséhez vezettek. Ráadásul a négy államhalál közül egyiket sem hódító és terjeszkedő háborúk okozták. Ennek eredményeképpen a rendszer államainak száma valójában 25-ről 35-re nőtt.

Összefoglaló: Az államhalál és a nemzetközi rendszer fejlődése

Bár a fent vizsgált két nemzetközi rendszer eltérő térben és időben alakult ki, mégis hasonló fejlődési utat járt be. Mindkét rendszerben az államok száma nagymértékben csökkent, az államok átlagos mérete pedig jelentősen megnőtt,²³ pontosan azért, mert a két rendszerben az államok az offenzív realizmus logikája szerint működtek (azaz a biztonságot hódítás és terjeszkedés révén kívánták biztosítani). Ennek eredményeként mindkét rendszer végül ugyanarra az eredményre jutott, hogy a hódítás egyre nehezebbé vált (bár a hódítás időről időre mégis sikerült), ami az államhalálozás folyamatosan csökkenő arányában tükröződött.

A következtetést a közelmúlt történelméből származó bizonyítékok is alátámasztják. Vesztfália után az európai kontinensen egyetlen nagyobb birodalomépítési kísérlet sem járt sikerrel. Napóleon és Hitler nagyon közel járt ehhez, de egy erős ellenszövetség végül legyőzte őket. Valójában a nagyhatalmi korszakban csak egyetlen kísérlet volt sikeres a regionális hegemonia hódítással történő elérésére - az Egyesült Államok kontinentális terjeszkedése.²⁴ Vítathatóan az Egyesült Államok sikere nagyrészt az egyedülálló földrajzi környezetnek volt köszönhető: nem volt bénító ellenszövetség, amely az Egyesült Államokkal szemben felléphetett volna, még ha agresszívan is viselkedett (Elman, 2004). A bizonyítékok határozottan arra utalnak, hogy ahogy az államok egy offenzív realizmus világában az offenzív realizmus rendszerének imperatívuszai szerint működnek, úgy teszük egyre kevésbé működőképesé az offenzív realizmus logikáját is. Az offenzív realizmus világa önpusztító rendszer: éppen azért, mert az államok az offenzív realizmus világának logikája szerint cselekszenek, a világ átalakul. Az offenzív realizmus eredendő dinamikája realizmus rendszere végül a rendszer saját bukásához vezet.

Mearsheimertől Jervisig: Három segédmechanizmus

Az utolsó szakasz kiemeli az államok hódítási és terjeszkedési törekvéseit az offenzív realizmus rendszerének logikája szerint, mint az offenzív realizmus rendszerének defenzív realizmus rendszerévé való átalakulása mögött álló alapvető mechanizmust. Ez a szakasz három olyan kiegészítő mechanizmusra összpontosít - amelyek mindegyike az alapvető mechanizmus által kialakított eredménytől függ és arra épül -, amelyek tovább szilárdítják a világot a defenzív realizmus rendszerévé.²⁵

Válogatás a támadó realista államok ellen

Az offenzív realista világ kezdetén más típusú államok (pl. defenzív realista államok) is lehetnek a rendszerben. A rendszer fejlődése során azonban csak azok az offenzív realista államok maradhattak fenn a rendszerben, amelyek megkísérelték és sikerrel jártak a hódításban, más típusú államok pedig vagy gyorsan megszűnnek, vagy szocializálódnak a

támadó realista államok. Így az offenzív realista világ idejének nagy részében csak egyféle állam - az offenzív realista típus - létezhet a rendszerben.

Mire az offenzív realizmus rendszere eléri a késői szakaszát - vagyis miután az államok száma jelentősen lecsökkent, és az egyes államok átlagos mérete jelentősen megnőtt -, néhány állam elegendő védelmi erőt halmoz fel egy potenciális agresszorral szemben. Ennek eredményeképpen ezek az államok többnyire védekező stratégiákkal tudnak túlélni, *ha úgy döntenek*. És ha ezen államok közül néhányan valóban úgy döntenek, hogy főként védekező stratégiákkal maradnak életben, akkor az offenzív realizmus rendszerében egy új államtípus - a védekező realizmus típusa - alakul ki.²⁶ Amint a rendszert kétféle államtípus - egy támadó realizmus-típus és egy védekező realizmus-típus - népesíti be, új szelekciós dinamika válik lehetővé a rendszeren belül.

Az offenzív realizmus világának ebben a késői szakaszában, amelyben a legtöbb állam több erőt halmozott fel ahhoz, hogy egyedül vagy szövetségeket kötve megvédje magát, a hódítás nehezebbé válik. Ráadásul, ha egy állam terjeszkedésre törekszik, de kudarcot vall, a győztesek szigorúan megbüntetik. Ennek eredményeképpen a támadó realista államokat nagyobb valószínűséggel büntetik meg - néha súlyosan.

Ezzel szemben, bár a defenzív realista államoknak időről időre ki kell védeniük az agressziót, gyakrabban kerülnek jobb helyzetbe, mint az agresszorok, nemcsak azért, mert nagyobb valószínűséggel tudják magukat sikeresen megvédeni, hanem azért is, mert nem kell elviselniük a vesztes hódító háború büntetését.

Ezért, ahogy az offenzív realizmus rendszere a késői szakaszába fejlődik, a rendszeren belüli szelekció egyre inkább az offenzív realista államok ellen és a defenzív realista államok javára fog történni. A szelekciós nyomás eme eltolódásának alapja az államok méretének növekedése az államok kiiktatása révén.

Az eszmék negatív terjesztése: A hódítás egyre nehezebb

Ha az államok stratégiai szereplők, akkor tanulási szereplők is kell, hogy legyenek: az államok tanulnak és elfogadják azokat az elképzeléseket, amelyekről úgy ítélik meg, hogy érdekeik szempontjából jók, és elutasítják azokat, amelyekről úgy ítélik meg, hogy érdekeik szempontjából rosszak.²⁷

Amikor a hódítás már meglehetősen nehézvé vált az offenzív realizmus világának késői szakaszában, a hódítást folytató államot inkább szigorúan büntetik, mint jutalmazzák. Ha ez így van, akkor várható, hogy ez az állam (és más államok) fokozatosan megtanulják a kemény leckét, hogy a hódítás egyre nehezebbé válik, és ritkán kifizetődő a saját és más államok tapasztalataiból, amelyek szerint kudarcot vallottak a hódítás folytatásában. Az offenzív realista államokkal szembeni szelekciós nyomással párosulva elvárható, hogy az államok többsége egy adott ponton végül megtanulja a leckét, hogy a hódítás egyre nehezebbé válik, még ha a tanulási folyamat lassú és nem lineáris is.²⁸

Ennek eredményeként az államok rendszere fokozatosan olyan rendszerré válik, amelyet főként olyan államok népesítenek be, amelyek nagyrészt lemondtak a hódítás lehetőségéről mint a biztonság felé vezető útról, mert megtanulták a leckét, hogy a hódítás nehéz és már nem kifizetődő. Egy ilyen világ nem zárja ki annak lehetőségét, hogy egyes államok továbbra is támadó realista államok maradnak, és időről időre felbukkanhat néhány új támadó realista állam. Mivel azonban még ezek a támadó realista államok is többnyire súlyos büntetést fognak kapni, számítani kell arra, hogy a legtöbbjük is megtanulja a leckét.

Továbbá, miután egy ideig a negatív tanulás útján terjedt, az az elképzelés, hogy a hódítás már nem könnyű, pozitív tanulás útján terjedhet. Ennek az egész tanulási folyamatnak a végeredménye az államok közötti hitváltás - az egyik szerint a hódítás könnyű és jövedelmező, a másik szerint a hódítás már nem könnyű és jövedelmező.

Végül, miután az államok körében általánosan elfogadottá vált az a gondolat, hogy a hódítás már nem könnyű és jövedelmező, logikusan az a gondolat, hogy a védekező stratégiák révén megvalósuló biztonság jobb, mint a támadó stratégiák révén megvalósuló biztonság, a következő gondolat, amely elterjed az államok között. Annak az elképzelésnek a pozitív terjedése, hogy a védekező stratégiák révén megvalósuló biztonság jobb, mint a támadó stratégiák révén megvalósuló biztonság, megerősíti az államok közötti meggyőződések változását - a hiedelemről, hogy a hódítás könnyű és jövedelmező, és a támadó stratégia a jobb út a biztonság felé, az új meggyőződésre, hogy a hódítás már nem könnyű és jövedelmező, és a védekező stratégia a jobb út a biztonság felé.²⁹

Az eszméknek ez a felemelkedése és terjedése, először negatív, majd pozitív tanulás révén, *nem* tisztán eszmei folyamat. Ehelyett szilárd alapja van az *objektív* társadalmi valóságban, és ezt az objektív alapot a hódítás ismételt kudarcai és a támadó realista államokkal szembeni szelekció biztosította, amit viszont az államok számának csökkenése és az átlagos államméret növekedése támasztott alá.

Csak a sikertelen hódítások egyre több és több objektív esetével fogják az államok fokozatosan megtanulni, hogy a hódítás valóban nehezebbé vált, és a nagyobb és nehezebb célpontok világában aligha kifizetődő. Csak azután, hogy a hódítás könnyű voltának gondolata nagymértékben megcáfolódott (vagy a hódítás nehéz voltának gondolata bebizonyosodott), terjedhet el pozitív tanulás útján az a gondolat, hogy a hódítás nehéz.

A szuverenitás és a nacionalizmus felemelkedése és elterjedése

A harmadik segédmechanizmus a Mearsheimer világából Jervis világába való átmenet mögött a szuverenitás és a nacionalizmus, a defenzív realizmus világának két eszmei pillérének felemelkedése és elterjedése volt.

Sokan érveltek amellett, hogy a szuverenitás fokozatos felemelkedése és elterjedése a középkor után döntő szerepet játszott abban, hogy az offenzív realizmus világa egy jóindulatúbb defenzív realizmus világává változott (pl. Ruggie, 1983: 273-81; Spruyt, 2006 ; Wendt, 1992: 412-15). Mégis, egyikük sem magyarázta meg, hogy a szuverenitás miért emelkedett, majd terjedt el a középkor után, de miért nem előtte.³⁰

A szuverenitás lényegében az állami rendszerben való együttélés normájának igazságügyi elismerése (Barkin és Cronin, 1994: 111). Ezért az együttélés normaként való elfogadása az első lépés a szuverenitás felé. Az együttélés normaként való elfogadása azonban kritikusan függ az együttélés mint valóságtól, és ezt a valóságot csak a hódítás és terjeszkedés egyre nehezedő nehézségei biztosíthatják. Egy olyan világban, ahol a hódítás könnyű, lehetetlen lesz az együttélés normájának felemelkedése, majd elterjedése. Mint ilyen, a szuverenitás csak azután emelkedhet, hogy sok állam felismeri a hódítás hiábavalóságát. Ellenkezőleg, miért tisztelnék az államok egymás szuverenitását, ha könnyen meghódíthatják egymást? Valóban, az első világháború előtt a nemzetközi politikában a "hódításhoz való jog" volt a norma. A "hódításhoz való jog" csak a II. világháború után vált legitimálhatatlanná, és ezzel párhuzamosan fokozatosan más államok szuverenitásának tiszteletben tartása vált új normává (Fazal, 2007: 7. fejezet; Korman, 1996).

A szuverenitás felemelkedése biztosítja a nacionalizmus felemelkedésének, majd terjedésének objektív alapját, mivel a nacionalizmus kritikusan függ egy központi terület elfoglalásától.³¹

A nacionalizmus felemelkedése és elterjedése tovább szilárdítja az államok rendszerét egy defenzív realista rendszerré.

Először is, a kilátásméletnek megfelelően (Levy, 1997), egy olyan népesség, amely az államot saját, dédelgetett tulajdonának tekinti, hajlandóbb és elszántabb lesz az állam megvédésére (mint másnak a területét elfoglalni). A nacionalizmus így kezdetben kevésbé valószínűvé teszi a hódítás sikerét. Sőt, még ha a hódítás kezdetben sikerülne is, a megszállás nehezebb lenne, mert a nacionalistább lakosság kevésbé lesz hajlandó engedelmessé az új úrnak. A végeredmény az, hogy a hódítás egész vállalkozása nehezebbé és így kevésbé kifizetődővé válik (Edelstein, 2004), annak ellenére, hogy a nacionalizmus valóban hozzájárulhatott számos háború kitöréséhez (Van Evera, 1994).

Másodszor, mivel a hódításra és terjeszkedésre irányuló támadó szövetségek általában nem tudnak létrejönni és fennmaradni, ha a szövetségben részt vevő felek nem tudnak előbb megegyezni abban, hogyan osszák fel a hódítás potenciális zsákmányát, és a nacionalizmus mégis megnehezíti a területek felosztását és a területekkel való kereskedelmet (Jervis, 1978: 205), a nacionalizmus megnehezíti a támadó szövetségek létrejöttét és fenntartását. Mivel egy támadó realista állam szövetségesek nélkül kevésbé valószínű, hogy hódítást kezdeményez, a nacionalizmus és a támadó szövetségek dinamikája közötti kölcsönhatás nettó eredménye megnehezíti a támadó szövetségek kialakulását, ami ismét megnehezíti a hódítást, és eleve kevésbé valószínű, hogy hódításra kerül sor.

Összefoglaló

A három segédmechanizmus az előző szakaszban vázolt alapvető mechanizmus által létrehozott eredményre építve mindhárom nélkülözhetetlen, bár segéd szerepet játszott az offenzív realizmus világának védekező realizmussá alakításában.³² Az alapvető mechanizmussal együtt fokozatosan, de határozottan alakították át az offenzív realizmus világot a defenzív realizmus világává. Ezt a következtetést az újabb fejlemények is alátámasztják.

A második világháború után az erőszakos állami halál gyakorlatilag megszűnt: ez a jelenség nem volt történelmi előzmény (Fazal, 2007; Zacher, 2001). A második világháború után az államok száma a nemzetközi rendszerben nem csökkent, hanem éppenséggel nőtt. A legnyilvánvalóbb, hogy sok gyenge állam és kis pufferállam, amelyeknek egy offenzív realista világban nagyon kevés esélyük lenne a túlélésre (pl. Bhután, Luxemburg, Szingapúr), ma is fennmarad (Fazal, 2007). A második világháború után, ha egy ország *de jure* függetlenséget szerzett és a nemzetközi közösség elismerte, akkor az adott ország területi integritásának tiszteletben tartása a norma, és az adott ország - vagy akár csak egy részének - annektálását a nemzetközi közösség nem fogadja el (Zacher, 2001).³³ A hódítás nemcsak nehezebbé vált, hanem egyre inkább, ha nem is teljesen illegitimmé a nemzetközi rendszerben.

Az emberi történelem nagy részében a legtöbb háború hódító háború volt. Azzal, hogy a hódítás mint a háborúk fő oka megszűnt, a támadó realizmus világából a védekező realizmus világába való átmenet számos háborút is megszüntetett. John Mueller (1989) szavaival élve, a hódító és terjeszkedő háborúk elavulttá váltak vagy már elavultak.³⁴ Mindezek a ~~tanúk~~ azt sugallják, hogy a nemzetközi politika határozottan Mearsheimer világából Jervis világába fejlődött át. Mai világunk valóban sokkal kevésbé veszélyes az államok túlélése szempontjából, mint korábban.

Elméleti és szakpolitikai következmények

A támadó realizmus világából a védekező realizmus világába való átmenet társadalmi evolúciós magyarázatát kínáltam.

Elutasítom azokat a téziseket, amelyek nem tudják elképzelni a nemzetközi politika átalakulását, és úgy vélik, hogy a nemzetközi politika tartósan megreked a támadó realizmus világában.³⁵ A nemzetközi politika mindig is evolúciós rendszer volt, és a rendszer alapvető természete átalakítható, még akkor is, ha a rendszer egyes jellemzői (pl. anarchia) változatlanok maradnak.

Tézisem javít azokon a téziseken, amelyek a támadó realizmus világának létrejöttét próbálják megérteni, de nem mondanak semmit annak lehetőségéről, hogy az egy másik világgá alakulhat (pl. Mercer, 1995; Thayer, 2004). Ugyancsak javít azokon a téziseken, amelyek különböző típusú anarchiákat azonosítanak, de nem magyarázzák meg teljesen, hogyan alakult át az egyik típusú anarchia egy másik típusú anarchiává (pl. Wendt, 1992, 1999).

Végül, tézisem javít azokon, amelyek csak részleges magyarázatot adnak az anarchia egyik típusából a másikba való átmenetre. Sokan hangsúlyozzák az eszmék kiemelkedő szerepét a nemzetközi politika irányításában, anélkül, hogy megmagyarázták volna, hogy ezek az eszmei erők hogyan keletkeznek és hogyan válnak egyáltalán uralkodóvá a nemzetközi politikában (pl. Kratochwil, 1989; Mueller, 1989; Spruyt, 2006). Mások mondanak valamit arról, hogy ezek az eszmei erők hogyan keletkeznek és terjednek, de vagy nem vonják be az objektív/materiális világot a történelmi narratívájukba, vagy nem az objektív/materiális világra alapozzák ezeket az eszmei erőket, és így nem kínálnak endogén magyarázatot az eszmék eredetére és terjedésére (pl. Adler, 2005; Buzan, 1993: 340-3; Crawford, 2002; Onuf, 1989; Ruggie, 1983; Wendt, 1992: 419, 1999: 6. és 7. fejezet).

Wendt például azt állítja, hogy a három anarchia csak önmegerősítő viselkedésekkel tartható fenn, és így csak az eszmék és gyakorlatok exogén változásával alakítható át: az átalakulás oka Wendt szerint tisztán eszmei volt (1999: 6. fejezet). Wendt (1992: 418-22) számára a hobbesi világból a locke-i világba való átmenet sajátos előfeltétele, hogy "kell *egy ok*, amiért újszerű módon kell gondolkodni" (419; kiemelés hozzáadva), de soha nem magyarázza meg, hogy az államok miért akarnának változtatni eszméiken és gyakorlatukon, azon kívül, hogy az exogén (azaz Wendt prédikációjára hallgatnak).

Ezzel szemben a társadalmi evolúciós keretrendszerben az államok anélkül változtatják meg elképzeléseiket és gyakorlataikat, hogy az exogén tanításokra kellene figyelniük: az elképzelések és gyakorlatok átalakulása endogén módon történik. Ahelyett, hogy pusztán az átalakulás mögött álló eszmék hatását hangsúlyoznám, objektív alapot adok az eszmék felemelkedésének és terjedésének. Megmutatom, hogy az államok számának fokozatos csökkenése és az államok átlagos méretének növekedése objektív alapot biztosít számos erőteljes eszme felemelkedéséhez és elterjedéséhez, és hogy ezeknek az eszméknek a felemelkedése és elterjedése viszont bebetonozza a rendszer átalakulását az offenzív realizmus világából a defenzív realizmus világgá.

Ha a nemzetközi politika átalakulásának társadalmi evolúciós értelmezéseim helytállóak, akkor ennek fontos következményei lehetnek a nemzetközi politika (és általában a társadalmi változások) megértésére. Az alábbiakban csupán a megközelítés két közvetlen következményét emelem ki a nemzetközi politikára nézve, a társadalmi változások megértésére gyakorolt tágabb értelemben vett következményeivel máshol fogok foglalkozni.

A nagy elméletek közötti viták evolúciós megoldása

Ha a nemzetközi politika evolúciós rendszer, és a rendszer alapvető változásokon ment keresztül, akkor a rendszerszintű elméletek - bármilyen kifinomultak is legyenek - eleve képtelenek megérteni a nemzetközi politika teljes történetét. A rendszerszemléletű elméletek csak egy adott rendszer megértésére alkalmasak egy adott időkeretben. Állításom szerint ez volt a végső oka annak, hogy a nemzetközi politika három nagy elméletéről - az offenzív realizmusról, a defenzív realizmusról és a neoliberalizmusról - folytatott korábbi vitákat nem lehetett megoldani.³⁶

Mindhárom nagy elmélet rendszerelmélet, de nem evolúciós elmélet. Ennél is fontosabb, hogy ezekben a vitákban a három nagy elmélet képviselői mind azt igyekeznek bizonyítani, hogy az általuk preferált elmélet a jobb, ha nem a legjobb elmélet a nemzetközi politika megértéséhez, és ezzel implicit módon arra a célra törekuszenek, hogy egyetlen nagy elmélettel magyarázzák meg a nemzetközi politika egész történetét. A nemzetközi politika egész történetére vonatkozó jobb vagy legjobb nagy elméletbe vetett hitet az a (hallgatólagos) feltételezés támasztja alá, hogy a nemzetközi politika alapvető természete nagyjából ugyanaz maradt. Mint ilyenek, ezek a viták implicit módon nem evolúciós elméleteket próbálnak ráerőltetni egy evolúciós rendszerre.

Téves az a feltételezés, hogy a nemzetközi politika alapvető természete nagyjából változatlan maradt. A nemzetközi politika mindig is evolúciós rendszer volt, és alapvető természete átalakuló változásokon ment keresztül, annak ellenére, hogy egyes tulajdonságai (pl. az anarchia) továbbra is fennmaradtak. Mint ilyen, egyetlen nagy elméletet ráerőltetni a nemzetközi politika egész történetére, eleve kudarcra van ítélve.³⁷

Ha megértjük a végső okot, amiért a három nagy elmélet közötti viták nem oldódtak meg, nyilvánvalóvá válik a megoldás: *a nemzetközi politika különböző korszakai a nemzetközi politika különböző nagy elméleteit követelhetik meg*. Más szóval, a három különböző nagy elmélet a nemzetközi politika három különböző korszakára vonatkozhat.³⁸

Kezdjük azzal, hogy az offenzív realizmus nem igazán illeszkedik a nagyhatalmi korszak történetéhez. Az offenzív realizmus azt jósolja, hogy minden nagyhatalom terjeszkedésre és hódításra törekszik, amíg el nem éri a regionális hegemoniát, mert a terjeszkedés és a hódítás elősegíti a biztonságot. Mégis, amint azt maga Mearsheimer is elismerte, a nagyhatalmi korszakban egy kivételével minden nagyobb terjeszkedési kísérlet kudarcot vallott, és az elkövetőket szigorúan megbüntették. Ha ez így van, akkor azt jósolni (és ajánlani), hogy a nagyhatalmak továbbra is terjeszkedni fognak, azt követeli, hogy a nagyhatalmak a lehetetlen felé törekedjenek, és saját érdekeik ellen cselekedjenek, és ezzel megsérti a realizmus azon feltételezését, hogy az államok stratégiai szereplők. Valóban, a nagyhatalmak között a 19. század vége óta egyre ritkábbak a támadó realista államok (Schweller, 2006: 104).³⁹

Ezzel szemben a defenzív realizmus sokkal jobban illeszkedik a nagyhatalmi korszak történetéhez. A defenzív realizmus azt jósolja, hogy a hódítások nehezek lesznek, és a birodalmak nem lesznek tartósak, és a nagyhatalmi korszak történelmének nagy része azt mutatja, hogy ez valóban így volt (Kupchan, 1994; Snyder, 1991; Walt, 1987).

Az előzőekből világossá válik, hogy a defenzív realizmus azért illeszkedik jobban a nagyhatalmi korszak történetéhez, mint az offenzív realizmus, mert a nemzetközi politika a nagyhatalmi korszak idejére a defenzív realizmus világa felé kezdett fejlődni.

Ekkorra az államok száma már jelentősen csökkent, és a

az államok átlagos mérete jelentősen megnőtt. A defenzív realisták tehát a történelem megfelelő időszakát vizsgálták elméletükhöz, amikor a nagyhatalmi korszakra összpontosítottak. Ezzel szemben, mivel a nemzetközi politika a nagyhatalmi korszak idejére már elkezdett az offenzív realizmus világából a defenzív realizmus világa felé fejlődni, az offenzív realisták a történelem rossz időszakát vizsgálták elméletükhöz, amikor a nagyhatalmi korszakra összpontosítottak.

Ha ez így van, akkor miközben mind az offenzív realisták, mind a defenzív realisták igyekeztek a nagyhatalmi korszak történelméből meríteni és magyarázni, valójában két különböző történelmi korszakot kellene megvizsgálniuk a bizonyítékok alátámasztására. A támadó realistáknak a Nagyhatalom előtti korszakot, míg a védekező realistáknak a Nagyhatalom korszakát kellene vizsgálniuk. Következésképpen, bár a két realizmus *módszertanilag* egyesíthető, nem szabadna egyesíteni őket, mert *ontológiailag összeegyeztethetetlenek*: két különböző történelmi korszakból (és két különböző történelmi korszakra vonatkozóan) származnak.⁴⁰

A neoliberalizmus és a defenzív realizmus közötti kapcsolat egy kicsit összetettebb. Robert Jervis (1999: 45, 47) joggal mutatott rá, hogy "a neoliberalizmus és a [defenzív] realizmus közötti nézeteltéréseket nemcsak eltúlozták, hanem félre is értették őket... és különbségeik legalábbis részben abból fakadnak, hogy két különböző területre összpontosítanak: A neoliberalizmus hajlamos a nemzetközi politikai gazdaság és a környezetvédelem kérdéseire összpontosítani, míg a realizmus inkább a nemzetközi biztonság iránt érdeklődik.

Jervis azonban nem vette észre a neoliberalizmus és a defenzív realizmus közötti még kiemelkedőbb ellentétet. Míg a defenzív realizmus a nemzetközi politika történetének egy hosszú időszakát próbálta megvizsgálni (Vesztfáliától vagy 1495-től napjainkig), és a realizmus általában véve a történelem egy még hosszabb szakaszára (az ókori Kínától és Görögországtól napjainkig) igyekezett alkalmazni, addig a neoliberalizmus ritkán merészkedett a második világháború előtti nemzetközi politika terepére: szinte az összes empirikus eset, amelyre a neoliberalisták elméletük alátámasztására hivatkoznak, a második világháború utáni időszakból származik.

A neoliberalizmus öntudatosan erőltetett időbeli korlátozása alapvető - ez hangosan és világosan beszél a neoliberalizmussal kapcsolatos kritikus dolgokról. Bár a neoliberalisták implicit módon azt is megpróbálták bizonyítani, hogy a neoliberalizmus a nemzetek közötti politika teljes történelmére érvényes, régóta elismerik a neoliberalizmus időbeli korlátját: a neoliberalisták mindvégig tudták, hogy míg elméletük hasznos a második világháború utáni világ megértéséhez, a második világháború előtti időszak megértéséhez nagyrészt irreleváns.

A neoliberalisták joggal ismerik el elméletük időbeli korlátját. A neoliberalizmus világa csak egy defenzív realizmus világából fejlődhet ki, de nem fejlődhet ki közvetlenül egy offenzív realizmus világából. Egy offenzív realista világban, ahol a logika szerint "ölni vagy megölni", az együttműködésre irányuló kísérletek általában öngyilkosak lesznek, és nem lesznek ismétlődő kooperatív interakciók.

Csak egy védekező realista világban, ahol a logika az "élni és élni hagyni", válhatna a kooperáció végre az önségítés életképes eszközévé.⁴¹ Sőt, csak egy védekező realista világban van esély arra, hogy az ismételt kooperatív interakciókból származó eszmék és normák intézményekké szilárduljanak. Az ismétlődő vagy intézményesített együttműködés mint önségítés objektív alapot igényel, és ezt az alapot csak az offenzív realizmus világának a defenzív realizmus világává való átalakulása biztosíthatja. Mivel az átalakulás csak a második világháború után fejeződött be szilárdan, nem csoda, hogy a neoliberalisták öntudatosan a második világháború utáni korszakra korlátozták

vizsgálódásaikat.

A nemzetközi politika mindig is evolúciós rendszer volt, és a rendszer természete alapvető változásokon ment keresztül. Így a nemzetközi politika különböző korszakai valóban különböző nagy nemzetközi politikaelméleteket igényelnek.

Következésképpen az egyre természetlenebb vállalkozásnak, amely azt akarja bizonyítani, hogy az egyik nagy elmélet "tudományosan" jobb elmélet, mint a másik, át kell adnia a helyét az egyes nagy elméletek különböző történelmi korszakokon belüli finomításának. Valójában nem lehet tudni, hogy melyik nagy elmélet a tudományosan jobb elmélet, ha nem határozzuk meg előbb azt a konkrét történelmi korszakot, amelyet az elmélet magyarázni akar. A nemzetközi politika elméletei nem időtlenek.

Biztonságra törekvés az anarchiában: Múlt, jelen és jövő

Annak felismerése, hogy a nemzetközi politika az offenzív realizmus világából határozottan a defenzív realizmus világává vált, nem csak a nemzetközi politika elméletének fontos következményei, hanem a jelenben és a jövőben biztonságra törekvő államok számára is fontos következményekkel jár.

Közvetlenül a hidegháború után Mearsheimer és Van Evera között mini vita alakult ki Európa jövőjéről. Az offenzív realizmusból kiindulva Mearsheimer (1990) merészen azt jósolta, hogy Európa múltja lesz a jövője, mert a stabilizáló bipolaritás összeomlott. Ezzel szemben Van Evera (1990) a defenzív realizmusból kiindulva azt állította, hogy Európa nem fog visszamenni a jövőbe.

Vitánknak határozottan le kell zárnia a Mearsheimer-Van Evera vitát. Bár lehet, hogy nem vagyunk képesek teleologikusan megjósolni a jövőt,⁴² magabiztosan kijelenthetjük, hogy a nemzetközi politika nem fog visszatérni az offenzív realizmus "csúnya, brutális és rövid" világába, és nem fog (hosszú) ciklusokon átmenni, mert egy evolúciós rendszer egyszerűen nem megy visszafelé vagy ciklusokon keresztül. Következésképpen az offenzív realizmus ma már nem lehet jó útmutató az államok biztonsági stratégiáihoz. A defenzív realizmusnak ma jobb útmutatónak kellene lennie az államok biztonsági stratégiáihoz, mivel a defenzív realizmus világában élünk.

Mivel a nemzetközi politika mindig is evolúciós rendszer volt, és természete alapvető átalakulásokon ment keresztül, az államoknak a nemzetközi politika különböző korszakaiban a nemzetek közötti politika különböző nagy elméleteire van szükségük biztonsági stratégiáik irányításához. Az offenzív realizmust követő állam a múlt offenzív realista világában jól járhatott, de a mai defenzív realista világban súlyosan megbüntetik, ha továbbra is az offenzív realizmust követi. Ezzel szemben egy olyan állam, amely a defenzív realizmust követi, a múltbeli offenzív realizmus világában talán elpusztult, de a mai defenzív realizmus világában valószínűleg virágozni fog. A neoliberalizmust követő állam hasonló sorsra jut, mint a defenzív realista állam, bár a jövőben talán jobban teljesít, mint az utóbbi. A második világháború óta úgy tűnik, hogy a világ a normák és az intézmények felé fejlődik, bár a hatalom még mindig sokat számít.

Mivel a nemzetközi politika különböző elméletei a nemzetközi politika különböző korszakaira vonatkoznak, az, hogy egy elmélet képes jó magyarázatot adni a nemzetközi politika egy múltbeli korszakára, nem adhatja automatikusan azt az állítást, hogy ez az elmélet jobb vagy legjobb elmélet az államok biztonságpolitikájának irányítására a jelenben vagy a jövőben. Egy elmélet, amely jól meg tudja magyarázni a múltunkat, lehet, hogy "tudományos szempontból" jó elmélet, de nem biztos, hogy jó útmutató a jelen vagy a jövő számára. Pontosabban, Mearsheimernek igaza volt, de tévedett és tévedni fog: politikai előírásai katasztrófákat fognak okozni a mai és a holnapi világban.

Ezzel szemben,

Jervis tévedett - politikai előírásai öngyilkosok lennének egy támadó realista világban. — de igaza volt, és talán még egy darabig igaza is marad. Végül Keohane tévedett — az ő politikai receptje is öngyilkos lesz egy offenzív realista világban - de a második világháború után talán igazabbá vált, és a jövőben is igazabbá válhat.

Igy amikor egy állam úgy dönt, hogy a nemzetközi politika egy adott nagy elméletét választja politikája irányítására, nem dönthet kizárólag az elmélet tudományos értéke alapján - először is meg kell határozni, hogy milyen világban él, és hogy az elmélet megfelelő-e az ő világához. Súlyos hiba lenne egy korszak politikáját egy másik korszakból származó és egy másik korszakra vonatkozó nagy elmélettel irányítani, *még akkor is*, ha a választott nagy elmélet "tudományos szempontból" jó elmélet.

Következtetés: A nemzetközi politika mint evolúciós tudomány

A nemzetközi politika társadalmi evolúciós paradigmáját vezetem be, és társadalmi evolúciós megoldást kínálok az offenzív realizmus és a defenzív realizmus közötti vitára. Amellett érvelek, hogy a nemzetközi politika határozottan az offenzív realizmus világából a defenzív realizmus világába fejlődött, és aláhúzom az alapvető mechanizmust és három segédmechanizmust e mélyreható átalakulás mögött.

A Waltz-féle rendszerszintű-strukturális forradalom óta a nemzetközi kapcsolatok tanulmányozói teljes szívükből elfogadják a rendszerszintű elméleteket, és a nemzetközi politika minden jelentős nagy elmélete rendszerszintű elmélet. A rendszerszintű elméletek azonban csupán dinamikus elméletek (azaz a dolgok folyamatosan kölcsönhatásban vannak egymással, és a dolgok valóban változnak a rendszeren belül), de nem evolúciós elméletek, mert nem mondják meg, hogyan fejlődhet egy rendszer egy másik rendszerré (Ruggie, 1983: 285). A nemzetközi politika rendszerszemléletű elmélete az evolúciós elem beágyazottsága nélkül csak a rendszer dinamikájának megértését remélheti, de azt nem, hogy egy rendszer hogyan fejlődik más rendszerré. Következésképpen a rendszerszemléletű elméletek nem képesek a nemzetközi politika megfelelő megértését nyújtani térben és időben - erre csak a társadalmi evolúciós elméletek képesek.

Következésképpen a nemzetközi politikának evolúciós tudománnyá kell válnia, és a nemzetközi politikát tanulmányozóknak "meg kell adniuk Darwinnak a neki járó tiszteletet".⁴³ Hermann Müller (1959) szavait idézve (bár reményteljesebb hangsúllyal), 150 év darwinizmus nélkül a nemzetközi politika tudományában elég volt.

Köszönetnyilvánítás

A szerző köszönetet mond a Kínai Társadalomtudományi Akadémia Ázsia-csendes-óceáni Tanulmányok Intézetének (Kína) és a Nanyang Technológiai Egyetem S. Rajaratnam Nemzetközi Tanulmányok Iskolájának (Szingapúr) a projekt során nyújtott intézményi támogatásért. Köszönetet mond továbbá Amitav Acharyának, Rajesh Barsurnak, Thomas Christensennek, Victoria Hui-nak, Richard Ned Lebownak, Jeffrey Legrónak, Jack S. Levynek, George Modelskinek, Alex Vuvingnek és Alex Wendtnek a vitáért és a kritikai észrevételekért. E cikknek nagy hasznára váltak a Nanyang Technológiai Egyetemen és a Pekingi Egyetemen tartott szemináriumok és előadások is. Yong-peng Fan kiváló kutatási segítséget nyújtott és hasznos vitát folytatott az európai rendszerrel kapcsolatban. A szokásos záradék érvényes.

Megjegyzések

1 Az "offenzív realizmus világa" és a "defenzív realizmus világa" heurisztikus címkék, amelyek alapvetően különböző történelmi korszakokat jelölnek. A két világ nagyjából megfelel Wendt hobbesi anarchiájának és locke-i anarchiájának (Wendt, 1992). Az "elkerülhetetlenül" alatt

pusztán azt értem, hogy *minden dolgot figyelembe véve*

- (pl. a népesség növekedése, a fegyverek tökéletesedése), az átalakulás elkerülhetetlen lett volna. A visszafordíthatatlan alatt azt értem, hogy a rendszer nem fog visszafejlődni, bár egyes szereplők megtarthatják az elavult elképzeléseket és gyakorlatokat.
- 2 Másból bemutatom, hogy mindkét realizmus hiányos paradigma, és koherensebb és következetesebb kijelentésre van szükség (Tang, 2008a, 2010).
 - 3 Mearsheimer világának evolúciós ízü kialakulásáról lásd Mercer (1995) és Wendt (1992).
 - 4 Másból azt is bemutatom, hogy a társadalmi evolúció paradigmája alkalmazható az államok viselkedésének és viselkedési változásainak magyarázatára (Tang, 2008b).
 - 5 Az IR-irodalomban Hendrik Spruyt magyarázata a szuverén területi állam európai kialakulására vonatkozóan áll a legközelebb az itt szorgalmazott társadalmi evolúciós paradigmához (Spruyt, 1994), de nem ad szisztematikus állásfoglalást a társadalmi evolúciós paradigmáról. Az evolúciós gondolkodásról (de nem a társadalmi evolúciós gondolkodásról) az IR-ben lásd Kahler (1999) és Sterling- Folker (2001) jó áttekintését.
 - 6 A társadalmi evolúcióban a mutációk kevésbé lehetnek véletlenszerűek, mint a természetes evolúcióban.
 - 7 Ezzel szemben a kreacionizmus magyarázatának számos tervre van szüksége ahhoz, hogy megmagyarázza, miért van a madaraknak tolluk, és miért tudnak a kaméleonok álcázni. Az evolúciós megközelítés e tulajdonsága miatt inkább hasonlít a társadalomtudományok elméleteihez, mint a természettudományok elméleteihez, ahol az elmélet előrejelző ereje a döntő.
 - 8 Jobban szeretem a materializmus-materializmus vs. idealizmus-idealizmus dichotómiát, mint a materializmus vs. idealizmus dichotómiát, mert az idealizmus jelenthet "utópiát" is.
 - 9 A konstruktivizmus szinte tisztán ideacionalista álláspontja tehát tarthatatlan. A konstruktivizmus szélsőséges ideacionalizmusának átható kritikáját lásd Palan (2000). Az eszméknek az objektív és anyagi világra való alapozása nem azt jelenti, hogy az eszméket a biológiára, a kémiára vagy a fizikára redukáljuk.
 - 10 Wendt (1999) bírálatakor Keohane (2000: 128-9) ezt a készletet "primitívnek" nevezte. Egy rendszeren belül gyakran nehéz súlyt rendelni az egyes tényezőkhöz (Jervis, 1997: 2. fejezet).
 - 11 Másból bemutatom, hogy a két realizmus közötti alapvető különbség valójában a mások szándékaival kapcsolatos bizonytalansággal és az ebből a bizonytalanságból eredő félelemmel való megküzdésben rejlő különbségekben rejlik (Tang, 2008a). Azért részesítem előnyben az offenzív realista állam vs. defenzív realista állam dichotómiát, mert ez szigorúbb, mint más, gyakran használt dichotómiák (pl. revizionista állam vs. status quo állam, hatalomkereső vs. biztonságkereső). Kifejezetten amellet érvelek, hogy az offenzív realista államok és a defenzív realista államok megkülönböztetésének megfelelő mércéje a stratégiákra vonatkozó eltérő preferenciák, nem pedig az eredményekre vagy célokra vonatkozó eltérő preferenciák. Definiálom a két államtípust, megindoklom e kettősség elfogadását, és másból részletesebben foglalkozom a két realizmus közötti egyéb különbségekkel (Tang, 2010a: 1. fejezet). A stratégiákra vonatkozó preferenciák és az eredményekre vonatkozó preferenciák közötti különbségtételhez lásd Powell (1994).
 - 12 Levy (1982) a modern nagyhatalmi korszak kezdetét 1495 körülre teszi.
 - 13 Ez annak ellenére van így, hogy a modern nagyhatalmi korszak történelmi tényei általában a defenzív realizmus történelemértelmezését támasztják alá (Snyder GH, 2002; lásd alább).
 - 14 Az egyszerűség kedvéért az "államok" kifejezéssel jelölök minden független politikai entitást (pl. törzsek, törzsfőnökségek, államok, birodalmak és hadurak). A hódítás és terjeszkedés egyértelműen elterjedtebb volt az antropológusok által meghatározott állam megjelenése előtt (Diamond, 1997: 291; Keegan, 1993: 91).
 - 15 Ezért kihívom a dolgozatomban kritikusait, hogy olyan alternatív magyarázatokat határozzanak

meg, amelyeknek nem kell erre az alapvető mechanizmusra támaszkodniuk ahhoz, hogy az offenzív realizmus világának a defenzív realizmus világává való átalakulását elősegítsék.

- 16 A hódítás nehezebbé válása nem jelenti azt, hogy a hódítás nem lehet sikeres. Az az állításom, hogy a védekezés általában könnyebb, mint a támadás, nem a széles körben ismert, de mélyen hibás támadás-védelem elméletet (ODT) támasztja alá. Az ODT-vel részletesebben foglalkozom Tang (2010b) tanulmányában.
- 17 Ezt a két rendszert a (viszonylag) teljes történeti feljegyzésük miatt választottuk ki. A két rendszer közötti különbségeket hangsúlyozó két közelmúltbeli tanulmányt lásd Hui (2005) és Kang (2005). A Hui megállapításai és az enyémekek közötti különbségek részben abból adódnak, hogy ő rövidebb időtávot vizsgál, és a "nagyhatalmakra" összpontosít. Az itt feltárt dinamikának a világ más részeire (pl. Afrika, Dél- és Észak-Amerika, a dél-ázsiai szubkontinens) is érvényesnek kell lennie: ha fejlődésüket nem vágta volna el az európai gyarmatosítás, a világ ezen részein ugyanolyan evolúciós útvonalat jártak volna be, mint az itt vizsgált két rendszer. Egy összehasonlító tanulmány, amely az erőegyensúly-elméletet globális szinten, nagyon hosszú időkeretben (Kr. e. 900-tól Kr. u. 1600-ig) teszti, közvetve alátámasztja az itt megfogalmazott állítást (Wohlforth et al., 2007). A tanulmány azt mutatja, hogy a legtöbb ókori nemzetközi alrendszerben a birodalom és a hegemonia nemcsak lehetséges, hanem gyakran robusztus is volt, ami arra utal, hogy a hódítás viszonylag könnyű volt. A tanulmány arra is utal, hogy az államok közötti *de facto* hatalmi egyensúly érvényesülése csak viszonylag nemrég (azaz 1600 után) alakulhatott ki. Egy ilyen eredmény összhangban van azzal az érveléssel is, hogy a defenzív realizmus világa csak viszonylag nemrég (pl. a 17-18. század után), talán először az európai rendszerben alakult ki.
- 18 Az államhalál valójában sokkal korábban kezdődött. Azért választottam i. e. 1046/4-et kiindulópontnak, mert a Zhou és a Shang közötti háborút az írott történelem egyértelműen feljegyezte, és az időzítését a legújabb régészeti kutatások szilárdan meghatározták.
- 19 A Zhou és Shang közötti háborút követő tavaszi-őszi időszakban (i. e. 770-476) több mint 180 törzsről írtak történelmi szövegek. Ezért Sima Qian feljegyzését, miszerint a Zhou kezdetén több mint 800 törzs élt, meglehetősen hitelesnek tartom. Az ebben az epizódban megszűnt államok száma csak akkor emelkedhet, ha azokat a törzseket is beleszámítjuk, amelyek hűségesekek voltak a Shang királysághoz. Egy másik ősi történelmi szöveg, a *Lu Shi Chun Qiu* (Lu Évkönyvek) a Shang alatti államok számát 3000-re, a Zhou kezdetén 1800-ra teszi. Egy korábbi vitát lásd Cioffi-Revilla és Lai (1995).
- 20 Ettől az epizódtól kezdve a rendszer állapotainak számát Tan et al. (1991) alapján számoljuk ki.
- 21 A hét kiesett állam közé tartozik Ming is, amelyet 1644-ben rövid időre lázadó váltott fel.
- 22 Szardíniát és Sziciliát azért sorolom ide, mert végül beolvadtak a mai Olaszországba. A kontinentális Európán belül több mini-államot nem veszek figyelembe, amelyek a rendszerben állandóak maradnak (pl. Monaco). A rendszerben lévő államok számát három elsődleges forrásból számolom ki: Barraclough (1978) *The Times Atlas of World History* (TAWH), Braubach et al. (1978) *Gebhardt Handbuch der Deutschen Geschichte* (Gebhardt Handbook of German History, vagy *GHHG*) és EurAtlas (www.euratlas.com). Lásd a 2. táblázatot.
- 23 Nem állítom, hogy a két rendszer fejlődése lineáris volt (azaz az államok száma folyamatosan csökkent, az államok átlagos mérete pedig folyamatosan nőtt). Sőt, a két rendszerben fordított időszakok is voltak (azaz az állapotok száma bizonyos időszakokban nőtt). Az államok számának közelmúltbeli növekedése az európai rendszerben alátámasztja azt az érvet, hogy az offenzív realizmus világából a defenzív realizmus világává fejlődött (lásd alább).
- 24 A Mearsheimer (2001) által azonosított öt regionális hegemoniára irányuló hódítási kísérlet közé tartozik a császári Japán, a napóleoni Franciaország, a wilhelminus Németország, a náci Németország és az Egyesült Államok. Az európai kontinens meghódítására tett további jelentős sikertelen kísérletek közé tartozik Spanyolország terjeszkedése II. Fülöp alatt és

- 25 Bár a harmadik segédmechanizmust (szuverenitás és nacionalizmus) már korábban is kiemelték (pl. Ruggie, 1983), nem egy átfogó magyarázat részeként mutatták be. Ennél is fontosabb, hogy hiányzott a szuverenitás és a nacionalizmus felemelkedésének objektív alapja (lásd alább). Azzal, hogy a három mechanizmust segédmechanizmusokként sorolom fel, nem azt akarom sugallni, hogy nélkülözhetők vagy jelentéktelenek, hanem csupán azt, hogy nem működhetnek az alapvető mechanizmusok által megtervezett eredmények nélkül. Fel lehet sorolni további mechanizmusokat (pl. a haditechnikát), amelyek szerepet játszottak az átalakulásban, de ezek másodlagosak, és a társadalmi evolúciós keretrendszer alá sorolhatók.
- 26 Ezek a védekező realista állapotok biológiai értelemben mutánsokként kezelhetők. Az offenzív realizmus világának késői szakaszában egyes államok dönthetnek úgy, hogy defenzív realista államokká válnak (lásd alább).
- 27 A stratégiai tevékenység a tanulástól függ, mert a stratégiai tevékenység azt jelenti, hogy az információk megszerzése és feldolgozása után döntéseket hozunk, az információk megszerzése és feldolgozása pedig tanulási folyamat. A nemzetközi politikában a tanulással foglalkozó kis szakirodalom nagyrészt a viszonylag rövid időn belüli tanulás folyamatára és következményeire összpontosít. Egy jó áttekintést lásd Levy (1994).
- 28 Az ilyen tanulási folyamat negatív tanulás. A negatív tanulás a saját és mások kudarcaiból való tanulást jelenti, míg a pozitív tanulás éppen az ellenkezőjét. A konstruktivizmus térhódítása után a szakirodalomban a pozitív tanulás kapta a legtöbb figyelmet. Mivel azonban az emberek a tehetetlenség miatt hajlamosak továbbra is azt csinálni, ami korábban bevált, a negatív tanulás ugyanolyan fontos szerepet játszhatott a tudás felhalmozásában, mint a pozitív tanulás. Az előbb negatív, majd maga a pozitív tanulás társadalmi evolúciós folyamat (Popper, 1979: 261-5).
- 29 E segédmechanizmus jó indikátora lehet a háborúk gyakorisága a két rendszerben az idők folyamán. Egy ilyen számítás azonban komoly vállalkozást igényel. Claudio Cioffi-Revilla és munkatársai talán elindultak az ősi rendszerek háborúira vonatkozó adathalmaz felépítése felé (pl. Cioffi-Revilla, 1996; Cioffi-Revilla és Lai, 1995), de az 1990-es évek közepe óta nem sok előrelépésről számolt be a szakirodalom.
- 30 Nem foglalkozom a szuverenitási norma Európából a világ más részeire való áttérjedésével. Az európai államalakulással foglalkozó nagyszámú szakirodalom többnyire arra összpontosít, hogy miért és hogyan vált végül egy adott államforma (azaz a szuverén területi állam) dominánssá a rendszerben (pl. Spruyt, 1994; Tilly, 1990). Ez a szakirodalom fontos szerepet tulajdonít az egységek közötti versenynek (pl. háború, a belső és nemzetközi kereskedelem szabályozása és abból való profitszerzés) az evolúciós folyamat mozgatórugójaként. Az én értelmezésem kiegészíti ezt a szakirodalmat azzal, hogy megalapozza e folyamat működését.
- 31 A nacionalizmus tehát a szuverenitás után következett, bár a szuverenitás és a nacionalizmus között folyamatos feszültségek voltak a két eszme együttes fejlődése során (Barkin és Cronin, 1994). A nacionalizmus eredetével, elterjedésével és hatásával foglalkozó szakirodalom terjedelmes. A legfontosabb munkák közül néhányat lásd Anderson (1983), Gellner (1983) és Smith (1986).
- 32 A két világ elhatárolására két lehetséges demarkációs vonalat ajánlok: a második világháborút (konzervatív megközelítés) és Westfáliát (optimista megközelítés). Alternatív megoldásként felfoghatjuk úgy is, hogy Westfália Jervis világának bimbózását, míg a II. világháborút az érését szimbolizálja.
- 33 Sem Indonézia kelet-timori annexiója, sem Irak kuvaiti inváziója nem nyert nemzetközi elismerést. Az egyetlen kivétel talán Szikkim 1975-ös indiai annektálása volt. Részletesebb

tárgyalást lásd Korman (1996), különösen a 7. fejezetben.

- 34 Tézisem kevésbé átfogó, mint Mueller tézise, miszerint a nagy háborúk elavulnak, mert én csak azt állítom, hogy a hódító háborúk elavulttá váltak. Nem zárom ki annak lehetőségét.

- hogy a nagy háború is elavulttá válik. Mueller tézise természetesen tisztán ideacionalista tézis, és nem indokolta meg, hogy az államok miért "nem szeretik" a háborúkat. A nagy háborúk hanyatlásáról szóló újabb vitát lásd Vayrynen (2006) esszégyűjteményében.
- 35 Waltz (1979: 66) ezt így fogalmazta meg: "A nemzetközi politika szerkezete rendkívül állandó, a minták ismétlődnek, és az események végtelenül ismétlődnek". Lásd még Mearsheimer (2001: 2).
- 36 Ezt a három elméletet a nemzetközi politika legitím nagy elméletének tartom, mert nagyjából a nemzetközi politika három jellegzetes korszakát ragadják meg: egy olyan világot, amelyet megtapasztaltunk; egy olyan világot, amelyet megtapasztaltunk; és egy olyan világot, amelyet talán létrehozunk (lásd alább). Az angol iskola lényegében a neoliberalizmushoz hasonló. A konstruktivizmust nem tartom legitím nagy elméletnek, mert ez inkább egy ismeretelméleti álláspont, és szinte tisztán ideológiai.
- 37 Ez nem tagadja, hogy a nagy elméletek közötti viták jelentősen előmozdították a nemzetközi politika megértését.
- 38 Természetesen ugyanazon korszakban különböző nagy elméletek szülehetnek, mert különböző egyének egészen különbözőképpen értelmezhetik ugyanazt a tényhalmazt.
- 39 Schweller megjegyezte azt a rejtélyt, hogy az utóbbi időben kevés állam volt offenzív realista állam, de nem evolúciós magyarázatot kínált.
- 40 Mearsheimer (2006: 110) szintén elutasítja a két realizmus egyesítésének lehetőségét, anélkül, hogy álláspontját indokolná.
- 41 Mearsheimer (2001: 51-3) határozottan tagadja, hogy az együttműködés az ő offenzív realista világában az önszegélyezés életképes eszköze lenne, kizárva az ideiglenes szövetségeket, amikor közös fenyegetéssel kell szembenézni. Mind Jervis (1999: 50, 71-2), mind Glaser (1994/5: 60, 67) implicit vagy explicit módon amellet érvelt, hogy egy defenzív realista államnak *csak akkor* kell kiterjedt együttműködésre törekednie, ha egy másik defenzív realista állammal áll szemben, de nem egy offenzív realista állammal. Máshol bemutatom, hogy az, hogy lehetséges-e az ideiglenes szövetségen kívüli együttműködés, amikor közös fenyegetéssel kell szembenézni, alapvető divergens pont az egyik oldalon az offenzív realizmus elméletek, a másik oldalon pedig az összes nem-offenzív realizmus elmélet között (Tang, 2008a).
- 42 Az evolúciós megközelítés nem lehet teleologikus, mert az evolúció lehetővé teszi a (külső) véletleneket. Wendt (2003) merészen megjósolta, hogy a nemzetközi politika elkerülhetetlenül a "világállam" felé fog haladni. A világállam lehetőségével máshol foglalkozom, ismét a társadalmi evolúció paradigmájával.
- 43 Philip Kitcher (2003) alkotta meg azt a kifejezést, hogy "Darwinnak megadni, ami jár".

Hivatkozások

- Adler E (2005) *Kommunitárius nemzetközi kapcsolatok: A nemzetközi kapcsolatok episztemikus alapjai*. London: London: Routledge.
- Anderson B (1983) *Képzelt közösségek: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Barkin JS, Bruce C (1994) Az állam és a nemzet: A szuverenitás változó normái és szabályai a nemzetközi kapcsolatokban. *International Organization* 48(1): 107-130.
- Barracough G (szerk.) (1978) *The Times Atlas of World History*. London: London: Times Books Limited.
- Braubach M et al. (1978) *Gebhardt Handbuch der Deutschen Geschichte (Gebhardt kézikönyv a német történelemről)*. Német történelem, GHGH). Stuttgart: Gebhardt.
- Brooks SG (1997) Dueling realisms. *International Organization* 51(3): 445-477.

Buzan B (1993) A nemzetközi rendszertől a nemzetközi társadalomig: A strukturális realizmus és a rezsimelmélet találkozása az angol iskolával. *International Organization* 47(3): 327-352.

- Carnerio R (1978) A politikai expanzió mint a versenykizárás elvének kifejeződése. In: Cohen R és Service E (szerk.) *Origins of the State*. Philadelphia, PA: Institute for the Study of Human Issues, 203-223.
- Cioffi-Revilla C (1996) A háború és a politika eredete és fejlődése. *International Studies Quarterly* 40(1): 1-22.
- Cioffi-Revilla C, David L (1995) War and politics in Ancient China, 2700 BC to 722 BC. *Journal of Conflict Resolution* 39(3): 467-494.
- Crawford NC (2002) *Argument and Change in World Politics: Ethics, Decolonization, and Humanitarian Intervention*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dennett DC (1995) *Darwin veszélyes eszméi: Evolution and the Meaning of Life (Az evolúció és az élet értelme)*. New York: Simon & Schuster.
- Diamond J (1997) *Guns, Germs, and Steel*. New York: Norton.
- Edelstein D (2004) Foglalkozási veszélyek: Miért sikeresek vagy buknak a katonai foglalkozások? *International Security* 29(1): 49-91.
- Elman C (2004) A támadó realizmus kiterjesztése: A louisianai vásárlás és Amerika regionális hegemóniára való emelkedése. *American Political Science Review* 98(4): 563-576.
- Fazal TM (2007) *Állami halál: The Politics and Geography of Conquest, Occupation, and Annexion*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Gellner E (1983) *Nemzetek és nacionalizmus*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Glaser C (1994/5) Realisták mint optimisták: Együttműködés mint önségítés. *Nemzetközi biztonság* 19(3): 50-90.
- Hodgson G (2001) Lamarcki vagy darwini társadalmi evolúció? In: Laurent J és Nightingale J (szerk.) *Darwinism and Evolutionary Economics*. Cheltenham: Edward Elgar, 87-120.
- Hui VT (2005) *War and State Formation in Ancient China and Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jervis R (1978) Cooperation under the security dilemma. *World Politics* 30(2): 167-214.
- Jervis R (1997) *System Effects: Complexity in Political and Social Life*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Jervis R (1999) Realizmus, neoliberalizmus és együttműködés: A vita megértése. *International Security* 24(1): 42-63.
- Kahler M (1999) Evolúció, választás és nemzetközi változások. In: Lake DA és Powell R (szerk.) *Stratégiai választások és nemzetközi kapcsolatok*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 165-196.
- Kang D (2005) Hierarchia az ázsiai nemzetközi kapcsolatokban: 1300-1900. *Asian Security* 1(1): 53-79.
- Keegan J (1993) *A hadviselés története*. New York: Vintage Books.
- Keohane RO (2000) Ideas part-way down", *Review of International Studies* 26(1): 125-130.
- Kitcher P (2003) Give Darwin his due. Kiadatlan kézirat, Columbia Egyetem, New York.
- York.
- Korman S (1996) *A hódítás joga: A terület erőszakos megszerzése a nemzetközi jogban és gyakorlatban*. Oxford: Oxford: Clarendon Press.
- Kratochwil FV (1989) *Szabályok, normák és döntések: A gyakorlati és jogi érvelés feltételeiről a nemzetközi kapcsolatokban és a belügyekben*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kremer M (1993) Népeségnövekedés és technológiai változás: Egymillió évvel ezelőtt 1990-ig. *Quarterly Journal of Economics* 108(3): 681-716.

- Kupchan CA (1994) *A birodalom sebezhetősége*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Levy JS (1982) *War in the Modern Great Power System, 1495-1975*. Lexington, KY: The University Press of Kentucky.
- Levy JS (1994) Tanulás és külpolitika: A fogalmi aknamező átfésülése. *International Organization* 48(2): 279-312.
- Levy JS (1997) Prospect theory, rational choice, and international relations. *International Studies Quarterly* 41(1): 87-112.
- Luo G (1999 [~1330-1440]) *Sanguo Yangyi* (Romance of the Three Kingdoms) ford. Roberts M. Berkeley, CA: University of California Press.
- Mearsheimer JJ (1990) Vissza a jövőbe: A hidegháború utáni instabilitás Európában. *International Security* 15(1): 5-56.
- Mearsheimer JJ (2001) *A nagyhatalmi politika tragédiája*. New York: Norton.
- Mearsheimer JJ (2006) Interjú. *International Affairs* 20(1 & 2): 105-23, 231-243.
- Mercer J (1995) Anarchia és identitás. *International Organization* 49(2): 229-252.
- Mueller J (1989) *Visszavonulás a végétélet napjától: The Obsolescence of Major War*. New York: Basic Books.
- Muller HJ (1959) Száz év darwinizmus nélkül is elég. *Iskolatudomány és Matematika* 59(2): 304-316.
- Onuf NG (1989) *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. Los Angeles, CA: University of South Carolina Press.
- Palan R (2000) A saját maguk teremtette világ: A konstruktivista kritika értékelése a nemzetközi kapcsolatokban. *Review of International Studies* 26(4): 575-598.
- Popper K (1979) *Objektív tudás: An Evolutionary Approach*. Oxford: Clarendon Press.
- Powell R (1994) Anarchia a nemzetközi kapcsolatok elméletében: A neorealista-neoliberális vita. *Nemzetközi Szervezet* 48(2): 313-344.
- Ruggie JG (1983) Folyamatosság és átalakulás a világpolitika területén: Toward a neorealist synthesis. *World Politics* 25(2): 261-285.
- Schroeder P (1994) *Az európai politika átalakulása 1763-1848*. Oxford: Clarendon Press.
- Schweller RL (2006) *Megválaszolatlan fenyegetések: Political Constraints on the Balance of Power*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Searle J (1995) *The Construction of Social Reality*. New York: Free Press.
- Sima Q (1997 [~91-87 BC]) *Shi-ji* (Történelem). Shanghai: Shanghai Guji Chubanshe.
- Smith A (1986) *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Basil Blackwell.
- Snyder GH (2002) Mearsheimer világa: A támadó realizmus és a biztonságért folytatott küzdelem. *Nemzetközi biztonság* 27(1): 149-173.
- Snyder J (1991) *Myth of Empire: Belpolitika és nemzetközi ambíciók*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Snyder J (2002) Anarchia és kultúra: A háború antropológiája. *International Organization* 56(1): 7-45.
- Spruyt H (1994) *A szuverén állam és versenytársai: An Analysis of Systems Changes*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Spruyt H (2006) Normatív átalakulások a nemzetközi kapcsolatokban és a nagy háború elhalványulása. In: Vayrynen R (szerk.) *The Waning of Major War*. London: London: Routledge, 185-205.
- Sterling-Folker J (2001) Evolúciós tendenciák a realista és liberális elméletben. In: Thompson WR (szerk.) *Evolutionary Interpretations of World Politics*. London: Routledge, 62-109.

- Taliaferro JW (2000/1) Biztonságkeresés az anarchiában: Defensive realism revisited. *International Security* 25(3): 128-161.
- Tan Q (szerk.) (1991) *Zhongguo Lishi Ditu Ji* (Kína tömör történelmi atlasza). Peking: Sinomaps Press (Zhongguo ditu chubanshe).
- Tang S (2008a) Félelem a nemzetközi politikában: Két álláspont. *International Studies Review* 10(3): 451-471.
- Tang S (2008b) A támadó realizmustól a védekező realizmusig: Kína biztonsági stratégiájának társadalmi evolúciós értelmezése. In Ross R és Feng Z (szerk.) *Kína felemelkedése: Power, Security, and the Future of International Politics*. Ithaca, NY: Cornell University Press, 141-162.
- Tang S (2010a) *A biztonsági stratégia elmélete napjainkban: Defensive Realism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Tang, S (2010b) Offense-defense theory: A végleges megértés felé. *Chinese Journal of International Politics*, megjelenés alatt.
- Thayer BA (2004) *Darwin és a nemzetközi kapcsolatok: On the Evolutionary Origins of War and Ethnic Conflict*. Lexington, KT: University of Kentucky Press.
- Tilly C (1990) *Kényszer, tőke és európai államok, 990-1992*. Malden, MA: Blackwell.
- Van Evera S (1990) Primed for peace: Európa a hidegháború után. *International Security* 15(3): 5-57.
- Van Evera S (1994) Hipotézisek a nacionalizmusról és a háborúról. *International Security* 18(4): 5-39.
- Vayrynen R (szerk.) (2006) *The Waning of Major War*. London: Routledge.
- Walt SM (1987) *A szövetség eredete*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Waltz KN (1979) *A nemzetközi politika elmélete*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Wendt A (1992) Az anarchia az, amit az államok csinálnak belőle. *International Organization* 46(2): 391-425.
- Wendt A (1999) *A nemzetközi politika társadalmi elméletei*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wendt A (2003) Miért elkerülhetetlen a világgállam. *European Journal of International Relations* 9(4): 491-542.
- Wohlforth WC, Little R, Kaufman SJ, et al. (2007) Testing balance-of-power theory in world history. *European Journal of International Relations* 13(2): 155-185.
- Zacher MW (2001) A területi integritás normája: nemzetközi határok és az erő alkalmazása. *Nemzetközi Szervezet* 55(2): 215-250.

Shiping Tang a Fudan Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok és Közügyek Iskolájának (SIRPA) professzora, Sanghaj 200433, Kína. A *korunk biztonsági stratégiájának elmélete* című könyv szerzője: *Defensive Realism* (Palgrave Macmillan, 2010). Legutóbbi cikkei a *Chinese Journal of International Politics*, *International Studies Review*, *Philosophy of the Social Sciences*, *Review of International Studies* és *Security Studies* folyóiratokban jelentek meg vagy fognak megjelenni.